

УДК 336.2

Л. В. Козарезенко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри політичної економії ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький ДПУ
імені Григорія Сковороди", м. Переяслав-Хмельницький

КРЕДИТНІ СПІЛКИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

L. Kozarezenko,
PhD (Economics), Associate Professor, Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University,
Pereyaslav-Khmelnytsky, Ukraine

CREDIT UNIONS IN THE SYSTEM OF GOVERNMENTAL FINANCIAL REGULATION OF HUMAN DEVELOPMENT POTENTIAL

У статті досліджено роль та значення кредитних спілок у системі державного фінансового регулювання розвитку людського потенціалу. Виявлено переваги та недоліки, тенденції та особливості діяльності кредитних спілок на фінансовому ринку в Україні. Наведено пропозиції щодо удосконалення діяльності кредитних спілок в контексті їх сприяння людському розвитку. Сформульовано висновки, що в умовах сучасного економічного середовища кредитні спілки мають можливості стати потужним інструментом задоволення потреб населення у позикових коштах для задоволення споживчих потреб. У межах цього кредитні спілки мають значний потенціал розвитку, але за умови підвищення ефективності державного регулювання та удосконалення нормативно-правового забезпечення. Важливим напрямом забезпечення ефективності функціонування кредитних спілок у цілях людського розвитку є забезпечення їх функціонування за принципом неприбутковості та кооперативної природи.

The article is dedicated to research of the role and the importance of credit unions in the system of financial regulation of human potential development. The author has indicated advantages and disadvantages, tendencies and peculiarities of the activity of the credit unions in the financial market of Ukraine. The author suggests recommendations regarding improvement of the activity of the credit unions in the context of facilitation of human development. The author has concluded that the credit unions are able to become a powerful instrument of meeting the population's demand for borrowed funds in order to satisfy consumptive needs under the current economic environment. Owing to this process, the credit unions have considerable potential of development on the stipulation of enhancement of effectiveness of the governmental regulation and improvement of the normative and legal framework. Functioning of the credit unions on the principles of non-profitability and cooperative nature is an important direction of providing efficiency of operating of the credit unions for the purpose of human development.

Ключові слова: людський розвиток, фінансове регулювання, кредитні спілки, позикові кошти, економічний розвиток.

Key words: human development, financial regulation, credit unions, borrowed funds, economic development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Кредитні спілки є некомерційними фінансовими організаціями, які спеціалізуються на фінансовій взаємодопомозі та ощадно-кредитних операціях. Для населення кредитні спілки є одними з найбільш привабливих фінансових інституцій, які також складають потужну конкуренцію банківському кредитуванню. В Україні в умовах повільного збільшення доходів населення постійно збільшується попит на предмети довгострокового користування — автомобілі, будинки, меблі, комп'ютери та інші товари домашнього вжитку. В сьогоднішніх соціально-економічних умовах такі покупки практично не здійснюються за рахунок заощаджень. Для

задоволення потреб населення "у кредиті" функціонують кредитні спілки, основна мета яких — підвищення добробуту учасників шляхом взаємного кредитування на умовах повернення й платності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Окремі складові державної фінансової політики в контексті розвитку людського потенціалу активно досліджуються вітчизняними науковцями. Питанням впливу бюджетних інструментів на розвиток людського потенціалу присвячені праці Луїної І.О., Кудряшова В.П., Затонацької Т.Г., Деркача М.І., Тарангул Л.Л., Кравченко Л.А., Ляхович Г.І., Лютого І.О., Полозенко Д.В., Чугунова І.Я., Василика Д.О. Вплив податків на розвиток людського потенціалу вивчали Швабій К.І., Огонь Ц.Г.,

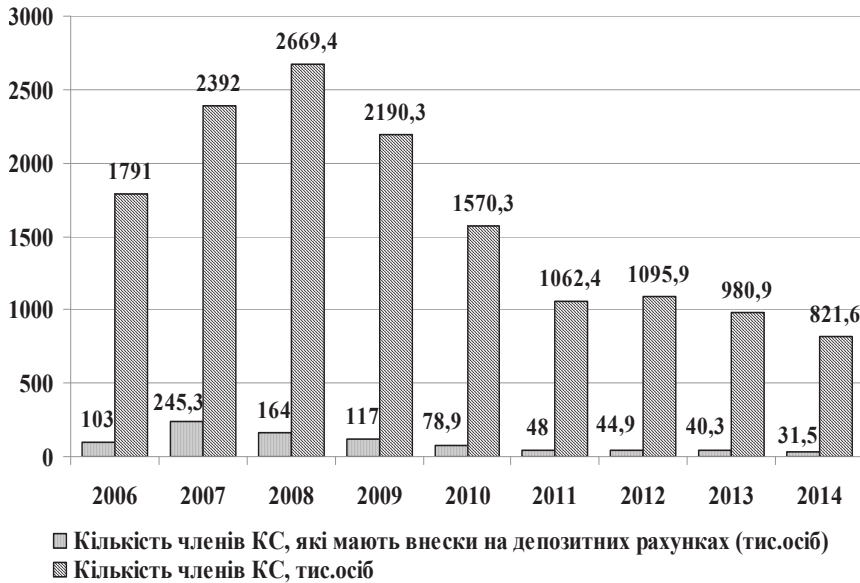

Рис. 1. Динаміка кількості членів кредитних спілок в 2006–2014 роках

Джерело: складено за [1].

Калінеску Т.В., Вишневський В.П., Липницький Д.В., Соколовська А.М. Взаємозв'язок фінансового ринку і розвитку людського потенціалу вивчали Федулова Л., Черевиков Є.В., Жаліло Я.А., Богдан Т.П., Запатріна І.В., Осецький В.Л., Лагутін В.Д., Терещенко Г.М. та інші.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У світовій практиці кредитні спілки розпочали свою діяльність у кінці дев'ятнадцятого на початку двадцятого століття і на сьогодні функціонують у понад 80-ти країнах. Кредитні спілки — кооперація, передусім означає спільну діяльність учасників. Державне регулювання і нагляд за діяльністю кредитних спілок здійснює Уповноважений орган згідно з законодавством України про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг, інші державні органи відповідно до їх компетенції. Втім, на практиці вітчизняні кредитні спілки є майже невідконтрольними, а права учасників незахищеними. З огляду на значну кількість кредитних спілок в Україні це є реальною проблемою. Так, станом на 31.12.2014 кількість кредитних спілок становила 589, відокремлених підрозділів — 610. За кількістю членів кредитних спілок, як і раніше, лідирують Львівська область (130,4 тис. осіб), м. Київ та Київська область (78,3 тис. осіб), Івано-Франківська (64,1 тис. осіб) та Закарпатська області (59,7 тис. осіб). Лідерами за розмірами активів є кредитні спілки м. Києва (646,6 млн грн.), Харківської (170,7 млн грн.), Львівської (154,5 млн грн.) та Херсонської областей (137,8 млн грн.). За результатами 2014 року, як і в попередні періоди, більшість кредитних спілок 244 (58,2%) об'єднує кількість членів — до 1,0 тис. осіб. При цьому достатньо велика кількість кредитних спілок 160 (38,2%) об'єднує від 1,0 тис. до 10,0 тис. членів [1].

На кінець 2014 року кількість членів кредитних спілок становила 821,6 тис. осіб, що на 159,3 тис. осіб (16,2%) менше, ніж на кінець 2013 року. Також відбулося зменшення і в структурі членів кредитних спілок. Так, зменшилися частки членів кредитних спілок, які мають діючі кредитні договори, з 233,6 тис. осіб до 186,6 тис. осіб та членів кредитних спілок, які мають діючі депозитні договори, з 40,3 тис. осіб до 31,5 тис. осіб.

Незважаючи на те, що у разі припинення членства фізична особа понесе втрати, спостерігається тенденція до зменшення кількості учасників кредитних спілок, що, у свою чергу, свідчить про зниження довіри до цих кредитних установ з боку населення.

Динаміка кількості членів кредитних спілок наведено на рисунку 1. Скоротилась кількість членів кредитних спілок, які мають діючі кредитні договори.

З рисунку 1 видно, що переломним роком був кризовий 2008 рік, який відзначився банкрутством багатьох кредитних спілок та значною втратою заощаджень їхніх учасників. Крім того, відбулося зменшення частки інших осіб, які не користуються послугами кредитних спілок, але залишаються їх членами, з 707,0 тис. осіб до 603,5 тис. осіб.

Науковці відзначають, що світова економічна криза не лише ускладнила умови роботи галузі, але й оголила най-

гостріші проблеми її розвитку: 1) негаразди, пов'язані з шахрайськими діями керівництва кредитних спілок, для яких спілка — тимчасова фінансова установа, метою створення якої є збагачення шахрайським способом вузького кола осіб; 2) низька ефективність контролю з боку МВС та прокуратури щодо дотримання законності керівництвом кредитних спілок; 3) низька ефективність контролю з боку Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [2].

У процесі функціонування кредитних спілок стосовно акумуляції грошових коштів членів провідну роль відіграє процентна ставка за депозитами. В докризовий період кредитні спілки пропонували досить високі відсотки за депозитами. Втім, що стосується гарантування вкладів, то на сьогодні чинна нормативно-правова база не містить положень, які забезпечували б гарантії повернення вкладів, що також зумовлює недовіру до кредитних спілок та зменшення кількості учасників.

У свою чергу продовжується декапіталізація кредитних спілок. За даними Нацкомфінпослуг загальний обсяг активів кредитних спілок станом на 31.12.2014 році становить 2 338,7 млн грн. і зменшився на 260,1 млн грн., або на 10,0% порівняно з відповідною датою 2013 року (станом на 31.12.2013 — 2 598,8 млн грн.) (рис. 2).

Відповідно до чинного законодавства капітал кредитної спілки складається з пайового, резервного та додаткового капіталів, а також залишку нерозподіленого доходу спілки і не може бути меншим 10 відсотків від суми її загальних зобов'язань. У свою чергу, майно кредитної спілки формується за рахунок: вступних, обов'язкових пайових та інших внесків членів кредитної спілки (крім внесків (вкладів) на депозитні рахунки); плати за надання своїм членам кредитів та інших послуг, а також доходів від провадження інших видів статутної діяльності; доходів від придбаних кредитною спілкою державних цінних паперів; грошових та інших майнових пожертвувань, благодійних внесків, грантів, безоплатної технічної допомоги як юридичних, так і фізичних осіб, у тому числі іноземних; інших надходжень, не захищених законодавством. Майно кредитної спілки є її

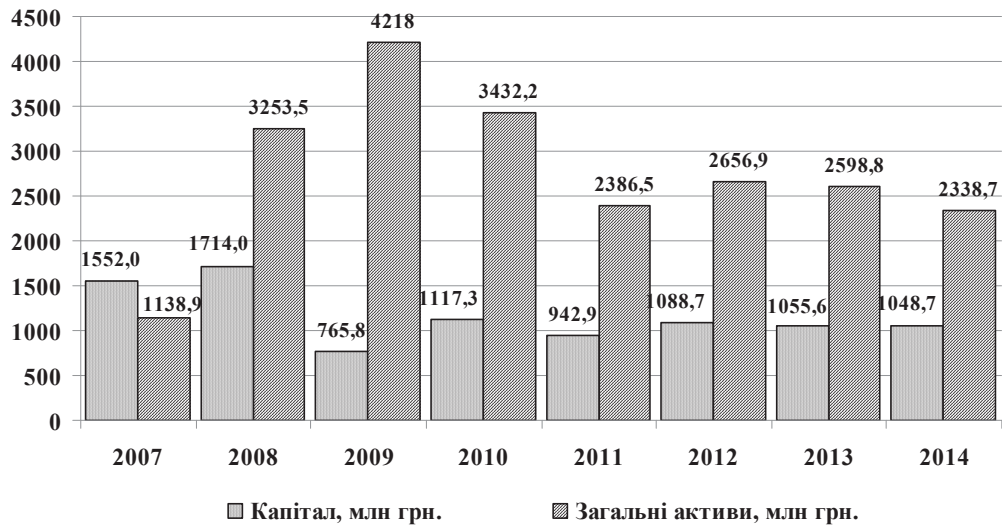

Рис. 2. Показники динаміки капіталізації кредитних спілок у 2006—2014 роках, млн грн.

Джерело: складено за: [1].

власністю. Кредитна спілка володіє, користується та розпоряджається належним їй майном відповідно до закону та свого статуту.

Пайовий капітал кредитної спілки формується за рахунок обов'язкових та додаткових пайових членських внесків членів кредитної спілки. Резервний капітал призначений для відшкодування можливих збитків кредитної спілки, які не можуть бути покритими за рахунок надходжень поточного року, забезпечення платоспроможності кредитної спілки та захисту заощаджень її членів. Резервний капітал кредитної спілки формується за рахунок вступних внесків членів кредитної спілки та частини доходів кредитної спілки до моменту досягнення ним не менш як 15 відсотків від суми активів, зважених на ризик кредитної спілки [3].

Статутом кредитної спілки можуть бути передбачені й інші джерела формування резервного капіталу. Додатковий капітал кредитної спілки формується за рахунок цільових внесків членів спілки, благодійних внесків фізичних та юридичних осіб, безоплатно отриманого майна і необоротних засобів. Рішення про використання капіталу на покриття збитків кредитної спілки приймається спостережною радою кредитної спілки в порядку, визначеному законодавством та рішенням загальних зборів членів кредитної спілки.

Декапіталізація вітчизняних кредитних спілок (поряд із несприятливими фінансово-економічними умовами) була зумовлена цілою низкою проблем розвитку: неналежне виконання зобов'язань перед членами кредитної спілки; систематичне порушення прав членів кредитних спілок та відсутність захисту прав, зокрема щодо гарантування вкладів; наявність тіньового сектору у діяльності значної кількості кредитних спілок; відсутність доступу до дешевих кредитних коштів для широкого кола учасників (кредити переважно видавалися для "своїх"); відсутність діючої інфраструктури фінансової й технічної підтримки ефективної діяльності кредитних спілок; неналагоджена операційна діяльність та сервісний супровід фінансових послуг кредитних спілок; низький рівень професійної діяльності й технічної оснащеності переважної більшості кредитних спілок; функціонування критичної кількості кредитних спілок, які у своїй діяльності не дотримуються основних принципів міжнародного кооперативного руху та вимог щодо захисту прав їх членів; недосконалість нормативно-правового за-

безпечення та відповідного нагляду з боку регулятора; оформлення фіктивних кредитів та інші непрозорі операції, які призводять до декапіталізації [4].

Структура капіталу кредитних спілок у 2009—2014 роках наведено на рисунку 3.

Дані рисунку 3 демонструють тенденції декапіталізації кредитних спілок, а також зростання непокритих збитків. З метою покриття передбачуваних збитків від неповернення кредитів кредитною спілкою за рахунок частини доходів кредитної спілки формується резерв забезпечення покриття втрат від неповернених позичок. Порядок формування і використання резерву забезпечення покриття втрат визначається Уповноваженим органом.

Кредитна спілка відповідно до свого статуту: приймає вступні та обов'язкові пайові та інші внески від членів спілки; надає кредити своїм членам на умовах їх платності, строковості та забезпеченості в готівковій та безготівковій формі; залучає на договірних умовах внески (вклади) своїх членів на депозитні рахунки як у готівковій, так і в безготівковій формі; виступає поручителем виконання членом спілки зобов'язань перед третіми особами; розміщує тимчасово вільні кошти на депозитних рахунках в установах банків, які мають ліцензію на право роботи зкладами громадян, об'єднаній кредитній спілці, а також придбаває державні цінні папери, перелік яких встановлюється Уповноваженим органом, та паї кооперативних банків; залучає на договірних умовах кредити банків, кредити об'єднаної кредитної спілки, кошти інших установ та організацій виключно для надання кредитів своїм членам; надає кредити іншим кредитним спілкам, якщо інше не встановлено рішенням Уповноваженого органу; виступає членом платіжних систем; оплачує за дорученням своїх членів вартість товарів, робіт і послуг у межах наданого йому кредиту; провадить благодійну діяльність за рахунок коштів спеціально створених для цього фондів.

Аналітики відзначають, що декапіталізація кредитних спілок мала порівняно з банками менші обсяги, втім оголились інші чисельні проблеми: недосконалість законодавства; нерегульованість питань нагляду та контролю; незахищеність вкладників.

У 2014 році кредити, надані членам кредитних спілок, становлять 1 994,4 млн грн. та порівняно з відповідним пе-

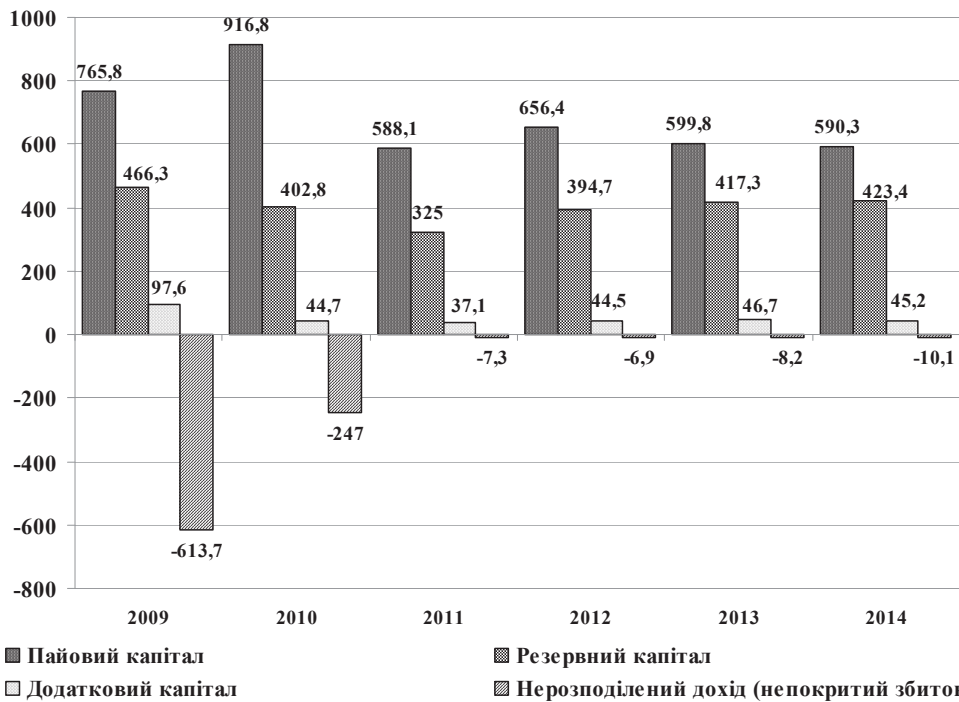

Рис. 3. Структура капіталу кредитних спілок у 2009–2014 роках, млн грн.

Джерело: складено за [1].

ріодом 2013 року зменшилися на 15,1% (354,7 млн грн.). Середній розмір кредиту на одного члена кредитної спілки становить 10,7 тис. грн. (на 31.12.2012 — 10,0 тис. грн., на 31.12.2013 — 10,1 тис. грн.).

У 2014 році на депозитних рахунках членів кредитних спілок обліковувалось вкладів на загальну суму 989,8 млн грн., що менше на 25,6% (340,3 млн грн.), ніж за аналогічний період 2013 року. Середня сума внесків на депозитні рахунки становить 31,4 тис. грн. (станом на 31.12.2012 — 28,7 тис. грн., станом на 31.12.2013 — 33,0 тис. грн.) [1].

Із загальної кількості кредитних спілок, які подали звітні дані за 2014 рік, 402 кредитних спілки (95,9%) надали кредити членам спілки. У 227 кредитних спілках (56,5%) середній показник по наданих кредитах на одного позичальника менший 10,0 тис. грн. Питома вага активів таких кредитних спілок у загальному обсязі активів становить 46,1% (1078,7 млн грн.). У четвертій частині кредитних спілок (116) показник середнього розміру кредиту на 1 позичальника від 10,0 до 30,0 тис. грн. Частка активів таких кредитних спілок у загальному обсязі активів становить 19,4% (453,0 млн грн.). У п'яти кредитних спілках показник середнього розміру кредиту перевищує 500,0 тис. грн.

Станом на 31.12.2014 загальна сума заборгованості становить 454,0 млн грн., що на 41,1 млн грн. (10,0%) більше, ніж за відповідний період 2013 року. У структурі заборгованості з неповернутих і прострочених кредитів переважають неповернені кредити терміном понад 12 місяців, питома вага яких становить 62,7% (284,7 млн грн.). Показник частки простроченої заборгованості у кредитному портфелі кредитних спілок станом на 31.12.2014 становить 22,8%, що на 5,2 в.п. більше, ніж станом на 31.12.2013.

Найбільший попит мають споживчі кредити 63,2% від суми кредитів (1 263,2 млн грн.). У складі споживчих кредитів кредити на придбання автотранспорту становлять 3,1% (38,7 млн грн.); на придбання аудіотехніки, відео та побутової техніки 2,8% (35,9 млн грн.) та на інші потреби

— 94,1% (1 188,6 млн грн.). Друге місце посідають кредити, надані на придбання, будівництво та ремонт нерухомого майна — 17,5% (348,9 млн грн.). Найменшу частку в загальному обсязі виданих кредитів 2,0% (40,0 млн грн.), які в попередні періоди, має кредитування ведення селянських та фермерських господарств.

Найбільш ризиковими кредитами з огляду на обсяги прострочення платежів є: кредити, надані на ведення селянських (фермерських) господарств (станом на 31.12.2014 середній кредит становить 29,2 тис. грн.) (простроченість понад три місяці мають 26,6% (10,6 млн грн.)); комерційні кредити (станом на 31.12.2014 середній кредит становить 34,3 тис. грн.) (простроченість понад три місяці мають 25,7% (51,3 млн грн.)).

Діапазон середньозважених відсоткових ставок за кредитами, які надані членам кредитних спілок, досить широкий. Найбільша кількість кредитних спілок 129 (30,8%) надають кредити за середньозваженою ставкою в межах від 40% до 50% річних. Більше половини кредитних спілок (54,4%) надають своїм членам кредити за відсотковою ставкою в межах від 30% до 50% річних.

У аналітиків викликає занепокоєння, що великі кредитні спілки з активами понад 10 млн грн. займають домінуючу позицію на ринку фінансових послуг як за кількістю членів (майже половина ринку), так і за зосередженими активами (більше половини ринку). Тобто на ринку небанківських фінансових установ вже протягом тривалого часу відбувається спостерігається дисбаланс. Це, у свою чергу, свідчить про те, що в Україні функціонують професійні небанківські фінансово-кредитні установи — учасники ринку фінансових послуг, які мають достатньо потужну ресурсну базу та відповідно, які надають широкий спектр фінансових послуг щодо залучення вкладів та надання кредитів. Поряд з цим, вони користуються пільгами в оподаткування. Можна стверджувати, що великі кредитні спілки втрачають свою унікальність та неповторність фінансово-кредитної

установи кооперативного типу. Проте, щоб визначити чи діє принцип кооперації в окремо взятій спільці необхідно аналізувати діяльність не в загальних показниках, а в розрізі окремих критеріїв, що ускладнюється непрозорістю діяльності та закритістю інформації [4]. За даними Нацкомфінпослуг в загальному обсязі активів найбільшу частку (37,6%) становить група із 42 кредитних спілок (10,0% від кількості кредитних спілок, які подали звітні дані за 2014 рік) з обсягом активів від 10 до 50 млн грн. [1].

Також науковці відзначаються, що в Україні спостерігається спотворення принципів діяльності кредитних спілок. Кредитні спілки подекуди перетворюються в фінансово-кредитні організації, які обслуговують корпоративні інтереси вузького кола осіб та стають механізмом уникнення від оподаткування, що негативно відбивається на ставленні до кооперативного руху загалом. Відсутність довіри до кредитної спілки (незахищеність споживачів фінансових послуг кредитної спілки) зумовлюють відтік членів та /або проблеми із залученням нових членів, і як результат зниження капіталізації кредитної спілки [4].

На нашу думку, однією з ключових проблем розвитку кредитних спілок в Україні стало неактивне державне регулювання та недосконалість нормативно-правового забезпечення. Фактично кредитні спілки було без відповідного нагляду та контролю з боку регулятора, що призвело до значних зловживань та порушення прав членів кредитних спілок, які понесли значні втрати.

Також до проблем, які постали на шляху розвитку кредитної кооперації можна віднести:

- спотворення кооперативної природи кредитних спілок як неприбуткових організацій;
 - недосконалість нормативно-правової бази, передусім відсутність положень щодо захисту прав членів кредитних спілок (у т.ч. гарантії повернення депозитних вкладів);
 - майже відсутність відповідного нагляду та контролю за функціонуванням кредитних спілок з боку регулятора.
- Логічним наслідком вищезазначених проблем державного регулювання функціонування кредитних спілок стало:
- систематичне неподання звітності та непрозорість діяльності;
 - невиконання зобов'язань перед членами кредитних спілок;
 - відсутність інфраструктури кредитної кооперації та технологічна нерозвиненість;
 - недотримання принципів кредитної кооперації;
 - низький рівень професійності менеджменту кредитних спілок;
 - обслуговування корпоративних інтересів, зокрема в частині уникнення від оподаткування;
 - наявність тіншового сектору та шахрайських схем виведення коштів кредитних спілок;
 - обмежений доступ до довгострокових кредитних ресурсів для широкого кола членів кредитних спілок;
 - відсутність єдиних стандартів операційної діяльності;
 - низький рівень капіталізації вітчизняних кредитних спілок та наявність тенденцій декапіталізації;
 - тенденції до зниження кількості членів кредитних спілок та незначна їхня кількість у порівнянні із розвиненими країнами;
 - диспропорції у регіональному розвитку кредитних спілок тощо.

Такі системні проблеми розвитку кредитної кооперації в Україні не можливо розв'язати без удосконалення нормативно-правового забезпечення та побудови ефективної системи державного регулювання.

Стосовно удосконалення системи державного регулювання кредитними спілками доцільним є використати пропозиції науковців щодо побудови системи управління, зокрема створення апексної фінансової установи (установи, яка відповідатиме за процеси рефінансування та вирівнювання ліквідності). Злагожене функціонування системи державного регулювання діяльністю кредитних спілок дозволить: ефективно працювати його учасникам; вкладникам бути впевненими в інститутах системи та відчувати себе захищеними; кредиторам мати відкритий ринок та можливість доступу до інформації [5].

Справедливо відмітити, що подекуди кредитні спілки демонструють досить непогані результати діяльності та здатні на відповідному рівні конкурувати з банками в частині мікрокредитування населення під невисокі відсотки. Мікрокредитування населення та малого бізнесу не дуже вигідне та досить ризиковане для банків. Тому для нівелювання ризиків неповернення таких споживчих кредитів банки застосовують підвищені процентні ставки за такими мікрокредитами. Як правило, банки також вимагають певного забезпечення за кредитами, що вже є ризикованим для самих позичальників. Безумовно цей сегмент мікрокредитування має бути заповнений пропозиціями з боку кредитних спілок і в тому числі шляхом розширення кола членів.

Ще раз наголосимо, що криза системи кредитної кооперації в Україні та значне мікрокредитування комерційними банками в умовах різкого зниження доходів населення створило підґрунтя для активізації діяльності ломбардів, які працюють на не вигідних для населення умовах. Також справедливо зазначити, що ломбарди в Україні вже значний час знаходяться майже поза впливом державних регуляторів, створюючи тіншовий фінансовий сектор. Також свої послуги для мікрокредитування пропонують сумнівні напівкримінальні організації, які взагалі є непідконтрольними регуляторам. У таких умовах очевидним шляхом задоволення потреб населення у мікрокредитуванні є підвищення ефективності функціонування кредитних спілок.

Також слід відзначити, що, з одного боку, кредитні спілки здатні акумулювати вільні фінансові ресурси та трансформувати їх в інвестиційні ресурси, тобто можуть приймати активну участь в інвестиційному процесі. З другого боку, кредитна кооперації насамперед покликана задовольняти фінансові потреби населення, а також малих та середніх підприємств у різних галузях економіки. І головна функція кредитних спілок — це фінансове обслуговування своїх членів за принципом неприбутковості, тобто забезпечення фінансового добробуту членів кредитної спілки, а не отримання прибутку та примноження капіталів менеджменту.

Стосовно акумуляції коштів на депозитних рахунках кредитних спілок, можна скористатися відтоком коштів з депозитів банків, що пов'язано із певною дестабілізацією банківської системи у 2013—2015 роках. Довіра до вітчизняної банківської системи значно похитнулася чим можуть на свою користь скористатись кредитні спілки. Незважаючи на різке зниження рівня доходів населення, на руках фізичних осіб знаходяться досить значні фінансові ресурси, які потенційно можна залучити до кредитних спілок.

Втім, для залучення значних обсягів коштів населення необхідно запровадити систему захисту заощадження, зокрема через створення фонду гарантування вкладів на зразок банківського та/або це буде певний резервний фонд на зразок страхових компаній. На нашу думку, для вироблення позиції з цього питання доцільно провести широкі обговорення серед професіоналів стосовно побудови системи захисту вкладів/учасників кредитних спілок. Тільки після того, як держава на законодавчому рівні буде гарантувати поверненість вкладів, можна сподіватися на відновлення довіри до кредитної кооперації.

Зважаючи на важливість підвищення ефективності функціонування вітчизняних кредитних спілок, необхідним є розроблення рекомендації у цьому напрямі, у тому числі у контексті посилення фінансового потенціалу населення через розвиток кредитних спілок.

Так, для посилення ролі кредитних спілок у забезпеченні фінансової спроможності населення доцільно утворювати різні цільові фонди для реалізації соціально-економічних та гуманітарних програм. У свою чергу кредитні спілки можуть реалізовувати такі, як правило, регіональні програми не тільки фінансово, а й організаційно. Тобто забезпечити саме кооперативні (неприбуткові) принципи функціонування цих небанківських фінансових інституцій, діяльність яких спрямовано на посилення фінансового та соціального захисту населення.

ВИСНОВКИ

Для реалізації вищезазначеного необхідно знайти ефективні шляхи вирішення проблем розвитку кредитних спілок, про які йшлося вище. Доцільним є запровадження системного підходу до розв'язання проблем функціонування та застосування відповідних механізмів та інструментів державного регулювання, зокрема необхідно:

- запровадити систему гарантування вкладів учасників кредитних спілок шляхом створення Фонду гарантування вкладів на зразок банківського сектору, або створення резервних фондів, або запровадження системи страхування вкладів страховими компаніями;

- для виявлення недобросовісних позичальників ініціювати створення єдиного бюро кредитних історій, доступ до яких будуть мати як банки, так і кредитні спілки, що знизить ризики неповернення кредитів для усіх кредиторів та сприятиме оздоровленню кредитного ринку;

- ініціювати створення регіональної системи стабілізації сільських кредитних спілок;

- ініціювати на державному рівні процес об'єднання кредитних спілок за принципом регіонального розташування, а також стимулювати процес формування асоціацій, які можуть виконувати роль саморегулювних організацій, що сприятиме розробленню єдиних правил та стандартизації операційної діяльності кредитних спілок;

- значним чином посилити систему нагляду та контролю за діяльністю кредитних спілок через розширення повноважень регулятора в частині виїзних перевірок, а також посилення відповідальності за невиконання встановлених нормативів, неподання звітності, або зазначення неправдивої інформації у звітах про діяльність кредитних спілок;

- створити нормативно-правове підґрунтя для розвитку інфраструктури кредитної кооперації у частині

удосконалення операційної діяльності, розвитку інформаційних технологій та програмного забезпечення, консалтингового супроводження діяльності кредитних спілок тощо;

- забезпечення інформаційної підтримки кредитних спілок через соціальну рекламу переваг кредитної кооперації для населення;

- посилення відповідальності, у тому числі кримінальної за дії та/або бездіяльність менеджменту кредитних спілок, що призвели до фінансових втрат та порушення прав учасників кредитних спілок.

Підводячи підсумки щодо напрямів розвитку кредитних спілок як одного з чинників посилення фінансового потенціалу населення, слід підкреслити, що пріоритетним є забезпечення функціонування за принципом неприбутковості та кооперативної природи. Безперечним є факт, що кредитні спілки мають значний потенціал до розвитку, але за умови підвищення ефективності державного регулювання та удосконалення нормативно-правового забезпечення.

Література:

1. Інформація про стан і розвиток кредитних установ України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/stan-i-rozvitok-kreditnih-spilok.html>

2. Панкратова О.М. Проблеми та перспективи розвитку кредитних спілок в Україні / О.М. Панкратова, О.С. Музалевський // Вісник НТУ "ХПІ". — 2014. — №34 (1077). — С. 103—109.

3. Про кредитні спілки: Закон України від 20.12.2001 №2908-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2908-14/print1452596485300322>

4. Терещенко Г.М. Декапіталізація небанківських фінансових інституцій: чинники та наслідки / Г.М. Терещенко // Економіка і прогнозування. — 2015. — №3. — С.42—57.

5. Терещенко Г.М. Рекапіталізація небанківських фінансових установ України: обмеження та механізми / Г.М. Терещенко // Економіка і прогнозування. — 2015. — №4. — С. 59—68.

References:

1. The official site of the National Commission for State Regulation of Financial Services Markets (2016), "Information on the state and development of credit institutions Ukraine", available at: <http://nfp.gov.ua/content/stan-i-rozvitok-kreditnih-spilok.html> (Accessed 11 April 2016)

2. Pankratova, O.M. and Muzalevs'kyj, O.S. (2014), "Problems and prospects of development of credit unions in Ukraine", *Visnyk NTU "KhPI"*, vol. 34 (1077), pp. 103—109.

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2001), *The Law of Ukraine "On credit unions"*, <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2908-14/print1452596485300322> (Accessed 28 February 2016).

4. Tereschenko, H.M. (2015), "Decapitalization of non-banking financial institutions: causes and consequences", *Ekonomika i prohnozuvannia*, vol. 3, pp. 42—57.

5. Tereschenko, H.M. (2015), "Recapitalization of non-banking financial institutions: causes and consequences", *Ekonomika i prohnozuvannia*, vol. 4, pp. 59—68.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2016 р.